

Verkfræðingafélag Íslands

Fjármála- og efnahagsráðuneytið

Arnarhvoli við Lindargötu

101 Reykjavík

Efni: Umsögn Verkfræðingafélags Íslands um frumvarp til laga um fjárfestingar ríkisins.

Samráðsgátt: mál nr. S-119/2026.

Verkfræðingafélag Íslands (VFÍ) tekur undir markmið frumvarpsins um að skapa heildstæða umgjörð um stærri fjárfestingar ríkisins og fagnar þeirri áherslu sem lögð er á verkefnastjórnsýslu, vandaðan undirbúning, skýra ábyrgð og faglegt mat fjárfestingarkosta. Verkfræðingar og tæknifræðingar koma að fjölmörgum þáttum stærri fjárfestingarverkefna ríkisins, meðal annars við undirbúning, mat, hönnun, verkefnastjórnun og framkvæmd. VFÍ telur því mikilvægt að ný umgjörð tryggi faglegan undirbúning frá fyrstu stigum verkefna og stuðli að því að reynsla af fyrri verkefnum nýtist við ákvarðanir um nýjar fjárfestingar.

Umfang greiningar og rýni

VFÍ telur mikilvægt að skýrt sé hvaða verkefni eru ítarlega greind og rýnd samkvæmt lögunum. Umfang slíkrar vinnu ætti að taka mið af fjárhagslegu umfangi, flækjustigi og áhættu verkefna. Greining og rýni stærri fjárfestinga getur verið umfangsmikil og kostnaðarsöm. Því er mikilvægt að kröfur séu í hæfilegu hlutfalli við verkefnin og að mesta áherslan sé lögð á stór, flókin og áhættusöm verkefni þar sem frávik geta haft veruleg fjárhagsleg eða samfélagsleg áhrif.

Fagleg sérþekking og óháð rýni

Verkfræðingar og tæknifræðingar gegna mikilvægu hlutverki á ýmsum stigum stærri fjárfestingarverkefna ríkisins. VFÍ leggur sérstaka áherslu á að fagleg og tæknileg sérþekking sé nýtt í verkefnum allt frá upphafi. Mikilvægar ákvarðanir um kostnað, áhættu og endanlega útfærslu verkefna byggjast á þeim forsendum sem mótaðar eru snemma í ferlinu.

VFÍ telur jafnframt mikilvægt að skýrar hæfiskröfur verði gerðar til þeirra sem annast faglega eða óháða rýni. Rýnendur þurfa að hafa menntun, sérþekkingu og reynslu sem hæfir eðli, umfangi og flækjustigi þess verkefnis sem er til skoðunar. Þegar rýni tekur til tæknilegra forsendna, valkosta, kostnaðar eða áhættu þarf jafnframt að tryggja að þeir sem annast rýnina hafi reynslu af sambærilegum verkefnum eða verkefnaflokki.

Stærri fjárfestingarverkefni eru að jafnaði þverfagleg og því er ekki raunhæft að gera ráð fyrir að eitt fagráð með óbreyttri samsetningu búi yfir fullnægjandi sérþekkingu til að rýna alla flokka fjárfestinga ríkisins. VFÍ telur því mikilvægt að fagráð og önnur rýniteymi séu skipuð eða samsett með hliðsjón af eðli viðkomandi verkefnis og að unnt sé að kalla til sérfræðinga á þeim sviðum sem rýnin tekur til.

Jafnframt þarf að tryggja sjálfstæði óháðra rýnenda gagnvart þeim sem bera ábyrgð á undirbúningi og framkvæmd verkefnisins og að reglur um hæfi, hagsmunatengsl og ábyrgð rýnenda séu skýrar.

Skýr ábyrgð og ákvarðanataka

VFÍ telur mikilvægt að hlutverk og ábyrgð þeirra aðila sem koma að fjárfestingarferlinu séu skýr á öllum stigum þess.

Skýrt þarf að liggja fyrir hver ber ábyrgð á undirbúningi og gæðum greininga, hver annast rýni, hver tekur ákvörðun um framhald verkefnis og hvernig ábyrgð færist milli aðila eftir því sem verkefni þróast frá stefnumótun og ákvörðun yfir í undirbúning og framkvæmd.

Frumvarpið gerir ráð fyrir rýni á mismunandi stigum fjárfestingarferlisins. VFÍ telur mikilvægt að skýrt sé hvernig niðurstöður slíkrar rýni nýtast við ákvarðanatöku og hvaða viðbrögð eru viðhöfð þegar rýni leiðir í ljós verulega veikleika í forsendum, kostnaðarmati eða áhættumati verkefnis. Ef ákveðið er að halda verkefni áfram þrátt fyrir verulegar athugasemdir við rýni telur félagið eðlilegt að sú ákvörðun sé rökstudd og viðeigandi gögn séu aðgengileg.

Þar sem fleiri en eitt ráðuneyti, stofnun eða fagráð kemur að sama verkefni þarf sérstaklega að afmarka verkaskiptingu þeirra og koma í veg fyrir tvíverknað eða að óljóst verði hver beri endanlega ábyrgð á einstökum þáttum undirbúningsins.

Að mati VFÍ er skýr ábyrgðarskipting grundvallarforsenda þess að aukin rýni bæti ákvarðanatöku. Fjölgun rýnskrefa eða aðkoma fleiri aðila skilar ekki sjálfkrafa betri niðurstöðu ef jafnframt verður óljósara hver hefur ákvörðunarvald og ber ábyrgð á verkefninu.

Jafnframt telur VFÍ mikilvægt að við innleiðingu nýs fyrirkomulags verði tekið mið af sérhæfðum verkefnastjórnunar- og rýniferlum sem þegar eru fyrir hendi hjá opinberum aðilum. Þar sem slík ferli uppfylla þær faglegu kröfur sem gerðar verða samkvæmt lögnum ætti að forðast óþarfa tvíverknað og viðbótarrýni sem ekki skapar faglegan ávinning.

Handbók og fagleg aðferðafræði

VFÍ telur handbók um fjárfestingar ríkisins mikilvægan þátt í innleiðingu hins nýja fyrirkomulags. Handbókin þarf ekki aðeins að lýsa ferli, hlutverkum og ábyrgð heldur einnig að styðja við samræmda faglega aðferðafræði við undirbúning og mat verkefna.

Mikilvægt er að skýr viðmið og leiðbeiningar liggi fyrir um meðal annars valkostagreiningu, kostnaðar- og ábatagreiningu, kostnaðarmat og áhættumat. Þar verði eftir því sem við á tekið mið af viðurkenndum alþjóðlegum viðmiðum og bestu starfsvenjum.

Jafnframt telur VFÍ mikilvægt að handbókin verði lifandi skjal sem endurskoðað er reglulega með hliðsjón af reynslu af framkvæmd kerfisins og þróun faglegra viðmiða og aðferðafræði.

Skilamat, gögn og lærdómur

VFÍ styður að skilamat sé sérstakur þáttur fjárfestingarferlisins. Tilgangur þess ætti meðal annars að vera að bera saman upphaflegar forsendur verkefna við raunverulega niðurstöðu hvað varðar kostnað, tíma og ávinning, auk þess að meta hvernig áhættur verkefnisins raungerðust.

Mikilvægt er að niðurstöður skilamats og upplýsingar um fyrri verkefni séu varðveittar og nýttar með skipulegum hætti til að bæta undirbúning, kostnaðarmat og áhættumat síðari verkefna. Skýr ábyrgð þarf að vera á söfnun, gæðum og varðveislu slíkra gagna. Með því getur smám saman byggst upp þekking sem stuðlar að raunhæfari áætlunum og betri ákvörðunum um fjárfestingar ríkisins.

Samantekt: Tillögur Verkfræðingafélags Íslands

VFÍ leggur til að:

1. Skýr viðmið verði sett um hvaða verkefni sæta ítarlegri greiningu og rýni og að umfang hennar taki mið af fjárhagslegu umfangi, flækjustigi og áhættu verkefna.
2. Viðeigandi fagleg og tæknileg sérþekking verði tryggð frá fyrstu stigum verkefna, meðal annars við tilefnisgreiningu, valkostagreiningu, kostnaðarmat og áhættumat.
3. Hlutverk, ábyrgð og verkaskipting þeirra aðila sem koma að fjárfestingarferlinu verði skýr, þar á meðal ábyrgð á upplýsingum og gagnagrunni um fjárfestingar ríkisins.
4. Skýrt verði hverjir geti annast óháða rýni, hvaða hæfiskröfur eru gerðar til þeirra og hvernig sjálfstæði rýnenda verði tryggt. Hæfiskröfur taki m.a. til viðeigandi menntunar, sérþekkingar og reynslu af sambærilegum verkefnum og tryggt verði að samsetning fagráðs eða rýniteymis taki mið af eðli verkefnis og þeirri þverfaglegu þekkingu sem rýnin krefst.
5. Tekið verði mið af sérhæfðum verkefnastjórnunar- og rýniferlum sem þegar eru fyrir hendi hjá opinberum aðilum. Uppfylli slík ferli almennar kröfur laganna verði unnt að taka mið af þeim við ákvörðun um umfang og fyrirkomulag frekari rýni, þannig að komið verði í veg fyrir óþarfa tvíverknað og rýni sem ekki skapar viðbótar faglegan ávinning.
6. Skýrt verði hvernig niðurstöður rýni hafa áhrif á ákvörðun um framhald verkefna og að ákvarðanir um að halda áfram þrátt fyrir verulegar athugasemdir séu rökstuddar.
7. Handbók um fjárfestingar ríkisins styðji við samræmda faglega aðferðafræði og viðurkennd viðmið, meðal annars við valkostagreiningu, kostnaðar- og ábatagreiningu og áhættumat, og verði endurskoðuð reglulega.
8. Skilamat og upplýsingar úr fyrri verkefnum verði nýtt með skipulegum hætti til að bæta undirbúning, áhættumat og ákvarðanatöku vegna framtíðarfjárfestinga ríkisins.

Verkfræðingafélag Íslands þakkar fyrir tækifærið til að koma sjónarmiðum sínum á framfæri og lýsir sig reiðubúið til áframhaldandi samráðs. Félagið telur að skýr verkefnastjórnsýsla, faglegur undirbúningur og markviss nýting reynslu og þekkingar séu mikilvægar forsendur vandaðra ákvarðana um fjárfestingar ríkisins og ábyrgrar nýtingar opinberra fjármuna.

Reykjavík, 18. ágúst 2026.

Stjórn Verkfræðingafélags Íslands.